

Lise Öğrencilerinin Yaşam Doymu ve Yılmazlık Düzeylerinin Anne-Baba Tutumlarıyla İlişkisi Açısından İncelenmesi

Investigating Life Satisfaction and Resiliency Levels of High School Students based on the Relation with Parental Attitudes

Nermin ÇİFTÇİ ARIDAĞ*, Sedef ÜNSAL SEYDOOĞULLARI**

• *Geliş Tarihi:* 03.08.2017 • *Kabul Tarihi:* 02.04.2018 • *Yayın Tarihi:* 08.04.2018

ÖZ: Bu araştırmanın amacı; lise öğrencilerinin yaşam doymu ve yılmazlık düzeylerinin anne-baba tutumlarına göre incelenmesidir. Bununla birlikte öğrencilerin yaşam doymu ve yılmazlık düzeylerinin cinsiyete ve algılanan akademik başarıya göre farklılaşma düzeylerini ve yaşam doymu ve ana- baba tutumlarının yılmazlığı anlamlı bir şekilde yordayıp yordamadığını araştırmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ve Kocaeli’nde farklı liselerde eğitim gören 679 (Meslek Lisesi, İmam-Hatip Lisesi, Fen Lisesi ve Anadolu Lisesi) lise öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, Yaşam Doymu Ölçeği, Yılmazlık Ölçeği ve Ana-Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; yaşam doymu ve yılmazlık ile anne-baba tutumları arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Demokratik anne baba tutumu ile yaşam doymu ve yılmazlık arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Otoriter anne ve baba ile yaşam doymu ve yılmazlık arasında da negatif yönde zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Yaşam doymu ve yılmazlık düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı gözlenmiştir. Akademik başarısını düşük olarak algılayan öğrencilerin yaşam doymuları akademik başarısını iyi ve çok iyi olarak algılayan öğrencilerin yaşam doymundan anlamlı bir şekilde düşük olduğu görülmüştür. Akademik başarısını düşük olarak algılayan öğrencilerin yılmazlıklarının akademik başarısını ortamın altı, orta, iyi ve çok iyi olarak algılayan öğrencilerin yılmazlıklarından ve akademik başarısını orta olarak algılayan öğrencilerin yılmazlık düzeylerinin akademik başarısını iyi olarak algılayanların yılmazlık düzeylerinden anlamlı bir şekilde düşük olduğu saptanmıştır. Ana-baba tutumları ve yaşam doymunun birlikte yılmazlığı anlamlı bir şekilde yordadığı gözlenmiştir. Bulgular, elde edilen sonuçlarla birlikte literatürdeki araştırmalarla ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Lise öğrencileri, yaşam doymu, yılmazlık, anne-baba tutumu, akademik başarı

ABSTRACT: The purpose of this study is to; examine life satisfaction and resilience levels of high school students with respect to parental attitudes. In addition, whether or not the life satisfaction and resilience levels of students differ with respect to gender and perceived academic achievement was aimed at being examined. Also whether or not parental attitude and life satisfaction prediction of resilience. The study group consists of 679 students studying in various high schools in İstanbul and Kocaeli. The Personal Information Form, Satisfaction with Life Scale, Resiliency Scale and Parental Attitude Scale were used in collecting the data. According to the study findings; relationships were observed between life satisfaction and resilience and with parental attitudes. Positive, weak and significant relationships were detected between democratic parental attitude and life satisfaction and resilience. Weak and negative significant relationships were observed between authoritarian mother and authoritarian father with life satisfaction and resilience. According to our findings, it was observed that life satisfaction and resilience levels do not differ based on gender. Life satisfaction levels of students who perceive their academic achievement low were observed to be lower than life satisfaction levels of students who perceive their academic achievement good and very good. Resilience levels of students who perceive their academic achievement low were again observed to be lower than resilience levels of students who perceive their academic achievement below medium, medium, good and very good. Also levels of students who perceive their academic achievement medium again observed to be lower than resilience levels of students who perceive their academic achievement good. Parental attitude and life satisfaction predict resilience at a significant level. Findings were discussed by relating the results with the studies in the literature.

Key Words: High school students, life satisfaction, resilience, parental attitude, academic success

* Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ABD, İstanbul-TÜRKİYE. e-posta: nermin_ciftci@yahoo.com (ORCID: 0000-0002-1993-8352)

** Doktora öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler ABD, Eğitim Psikolojisi Programı, Ankara-TÜRKİYE. e-posta: sedefunsal@gmail.com (ORCID:000-0001-9067-1999)

1. GİRİŞ

Yaşam ve yaşam olayları pek çok zorluğu, sorunu beraberinde getirir. Bir yakının kaybı, deprem, beklenmedik felaketler gibi çeşitli travmalar, yoksulluk, başarısızlık gibi dezavantajlı durumlar veya gelişim dönemlerinin beraberinde getirdiği birtakım zorluklar kişilerin yaşayabileceği çeşitli sorunlardan sadece birkaçıdır. Araştırmalar, her bireyin yaşamı boyunca en az bir kez şiddet veya yaşamını tehdit eden bir zorlukla karşı karşıya kaldığını göstermektedir (Özer, Best, Lipsey ve Weiss, 2003; Bonanno, 2004; Bonanno, 2012). Yine araştırmalar göstermektedir ki, bireylerin zorlu yaşam olaylarına veya riskli durumlara karşı tepkileri birbirinden oldukça farklıdır. Bazıları söz konusu zorluklar karşısında zayıf düşüp yeniden ayağa kalkmakta zorlanır, bazıları ise engelle mücadele edip yeniden toparlanabilme gücünü gösterebilecek kadar dayanıklıdır (Bonanno, 2012). Kişisel özellikler ve bireylere göre değişiklik gösteren çevresel koşullarla açıklanabilen bu farklı duruşun mücadele ve zorluklar karşısında dayanma ve kendi kendini iyileştirme boyutu Wolin ve Wolin (1993) tarafından "yılmazlık" olarak tanımlanmıştır (Henderson ve Milstein, 1996). İngilizcesi "resilience" olan yılmazlık kavramına ilişkin tanımlardan bir diğeri de, bir zorluk durumuyla karşılaşıldığında bu durumdan daha güçlü bir şekilde çıkmayı, kriz durumunda gelişme katetmeyi ve dayanıklılığı sağlayan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Walsh, 2006). Higgins (1994) tarafından kendi kendini düzeltme ve gelişme süreci olarak da tanımlanan kavramın Türkçe karşılığı araştırmacılar tarafından "psikolojik sağlamlık" (Taşgın ve Çetin, 2006; Gizir, 2007; Kararmak, 2006; Oktan, 2008; Doğan, 2015), kendini toparlama gücü (Terzi, 2008) ve yılmazlık (Öğülmüş, 2001; Gürkan, 2006; Çakar, Karataş ve Çakır, 2014) şeklinde farklı kavramlar kullanılmışlardır. Bu çalışmada Türkçe alan yazında kavramı ilk olarak kullanan Öğülmüş'ün (2001) çalışmasına dayanarak "yılmazlık" terimi benimsenmiştir.

Yılmazlık ile ilgili farklı boyutları ele alan Masten, Best ve Garmezy (1990) kavramla ilgili üç farklı betimlemede bulunmuştur. Birincisi yüksek risk taşıyan ortamlarda yaşayan bireylerde gözlenen olumlu sonuçları, ikincisi uzun süren stresli yaşantılara rağmen bireylerin uyumunu sürdürebilmelerini, üçüncüsü ise travmanın olumsuz etkilerinden çabuk kurtulan ve kısa sürede atlatan bireylerin özelliklerini ifade etmektedir. Kişiden kişiye ve zamanla değişebilen bir nitelik taşıyan ve herkesin geliştirebileceği bir özellik olarak ifade edilen yılmazlık araştırılırken, stresli durumların olumsuz etkilerini azaltan içsel ve dışsal koruyucu faktörlerin varlığı veya yokluğu yani yılmazlık üzerindeki etkileri de incelenmektedir (Henderson ve Milstein, 1996). Yılmazlığın değerlendirilebilmesi için bir ön koşul olarak görülen risklerin (Öz ve Yılmaz, 2009) olumsuz etkilerini azaltan koruyucu faktörler arasında atılganlık, problem çözme, olumlu iletişim becerisi, mizah duygusu, kişisel yetkinlik, özgüven içsel koruyucu faktörler olarak belirtilmektedir. Bununla birlikte olumlu sosyal değerlerin desteklenmesi, amaçların belirlenebilmesi, değerlerin gelişmesi ve yaşam becerilerini teşvik eden çevre özellikleri gibi dışsal koruyucu faktörler bireylerin yılmazlık özelliklerinin gelişmesinde kolaylaştırıcı faktörler olarak belirtilmektedir (Öğülmüş, 2001).

Koruyucu içsel faktörlerle ilişkili olarak yılmaz kişilerin en önemli kişisel özellikleri arasında iyimserlik, dışa dönüklük, yeni yaşantılara açıklık, empatiklik ve yaratıcılık gibi özellikler yer almaktadır (Riulli, Savicki ve Cepani, 2002). Literatürde pozitif psikolojinin kavramlarından birisi olan yaşam doyumunu ve yılmazlık ilişkisini inceleyen bazı araştırmaların sonuçlarına göre, yılmazlık özelliği gösteren bireylerin yaşam doyumları da yüksektir (Adams, 1995; Carter, 2004; Rossi, Bisconti ve Bergeman, 2007; Kararmak, 2007; Gürkan, 2013; Malkoç ve Yalçın, 2015). Seligman ve Csikszentmihalyi'nin psikolojinin negatif duygulanım ve deneyimlere, bireyin zayıf yönlerinden çok mutluluğu konu edinmesi ve bireylerin güçlü yönlerine odaklanması gerektiğini belirttiği ve bu görüşleriyle pozitif psikolojinin öncülüğünü yaptıkları (Tuzgöl Dost, 2006) sürecin ürünü olarak ortaya çıkan kavramlardan birisi de yaşam doyumudur.

Mutluluğun bir alt boyutu olarak değerlendirilen (Arygle, 1994) yaşam doyumu ilk kez 1961 yılında Neugarten tarafından ortaya atılmış bir kavramdır (Dilmaç ve Ekşi, 2008). Daha sonra yıllar içinde bir çok araştırmaya konu olmaya devam eden yaşam doyumuyla ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Pavot ve Diener'in de (1993) ifade ettiği gibi, yaşam doyumu öznel iyi oluşun bilişsel bir bileşeni olarak tanımlandığında, bireyin kendi yaşamından bütün olarak ya da aile, arkadaş, yaşanılan çevre gibi belirli yaşam alanları açısından hoşnut olup olmadığına ilişkin yaptığı genel bilişsel değerlendirmelerdir. Genel olarak tanımlanırsa yaşam doyumu yaşamın değerlendirilmesi sonucunda ne düzeyde doyum sağlandığına ilişkin bireyin öznel algısıdır (Meulemann, 2001; akt. Sahranç, 2007).

Moller'in (1996) toplumların refahı ve geleceği için yarının yetişkinleri olan gençlerin yaşam doyumlarının araştırılmasının gerekli olduğu yönündeki vurgusundan yola çıkarak; özellikle önemli seçimlerin yapıldığı, meslek seçimi gibi ciddi kararların alındığı, öğrencilerin kendileri ile ilgili farkındalık kazandıkları ve kendilerini tanıma ve kişiliğine yatırım yapma anlamında önemli gelişmelerin yaşandığı lise dönemindeki gençlerin mutlu olmaları ve yaşamlarından doyum almalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Söz konusu yaşlar, ergenlik dönemi olarak adlandırılan ve kendine özgü biyolojik, psikolojik ve gelişimsel sorunları bünyesinde barındıran büyük değişimlerin yaşandığı değişme, gelişme ve fırsatlar dönemidir (Ünsal Seydooğulları, Çiftçi Arıdağ ve Koç, 2014). Bahsedilen gelişimsel sorunların yanı sıra öğrencilerin baş etmek durumunda oldukları diğer bir güçlük de lisenin son yılında girdikleri ve başarmanın ergenin geleceği adına çok önemli olarak algılandığı üniversite giriş sınavıdır (Erkan, 1991). Türkiye'de gelecekte bir meslek sahibi olma, ekonomik bağımsızlığını elde etme, mutlu olma gibi beklentilere ulaşmanın büyük oranda üniversite giriş sınavı ile mümkün olacağı düşünülmektedir. Aileler ve lise öğrencilerinin sınavlar yaklaştıkça gerginliği artmaktadır. Sınava yaklaşmış olmanın etkisiyle ailenin ergenden beklediği akademik başarı düzeyinin artması, bunun karşısında ergenin ilgisinin ders dışındaki farklı alanlara yönelmesi, bağımsızlık isteği, bu isteğin vermiş olduğu sınırsız özgürlük beklentisi gibi sorunlar, aile ile çatışma yaşanmasını beraberinde getirmektedir. Bir yandan gelecek kaygısı ve sınava hazırlık stresi, aile ve çevresinin üniversiteyi kazanma zorunluluğu şeklindeki beklentileri, diğer yandan ergenlik döneminin zorlukları ergenin baş etme becerilerini zorlamakta, yaşam doyumları için risk oluşturmaktadır. Bütün bu güçlüklerle baş edebilmesi için yaşam doyumu ergenler için önemlidir. Bu nedenle, ergenin yaşam doyumuyla ilişkisi açısından ana baba tutumlarının incelenmesi önemlidir (Ünsal Seydooğulları, Çiftçi Arıdağ ve Koç, 2014). Bu yeni ve karmaşık dönemde ergenler için çok önemli olan yılmazlık özelliğinin gelişmesinde de hem kişisel hem de çevresel koruyucu faktörler dikkate alındığında ailenin çocuğa yönelik sergilediği tutumların önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde içsel koruyucu faktörler arasında *benlik saygısı ve özgüven*, *içsel denetim odağı*, *özerklik*, *içsel güdülenme* gibi özellikler yer almaktadır. Çevresel koruyucu faktörler ise ustalaşmayı teşvik etme, olumlu sosyal değerlerin gelişmesini ve yaşam becerilerini destekleme gibi faktörler sıralanmaktadır (Henderson ve Milstein, 1996). Bu özelliklerin belirleyicisinin de çocukluktan itibaren anne babanın çocuğa yönelik sergilediği tutum olduğu düşünülmektedir. Ek olarak; literatürde belirtildiği gibi yılmazlığın her bireyde var olduğu ve yılmazlık gelişiminin sağlıklı insan gelişiminin bir sonucu olduğu dikkate alındığında yılmazlığın kendiliğinden gelişen bir özellik değil, kişinin ya da öğrencilerin yakınında bulunan yetişkinlerin ilgi, bakım, destek ve sevgisiyle gelişebilecek bir özellik olduğu sonucu çıkartılabilir (Arastaman ve Balcı, 2013). Bu açıdan bakıldığında ergenlerin yılmazlık düzeylerinin anne baba tutumlarıyla ilişkisinin incelenmesi önemlidir.

Araştırmalar; aile bireyleri arasındaki iletişimin sağlıklı olduğu bir aile ortamında büyüyen çocukların kendilerini iyi hissettikleri ve bunu davranışlarına yansıtıklarını göstermektedir. Bu noktada anne babaların çocuklarına karşı tutumları önem kazanmaktadır. Davranış bilimlerinin önemli kavramlarından birisi olan tutumlar kişilerin belli bir insana,

nesneye veya olaya yönelik olumlu ya da olumsuz bir şekilde düşünmesine, hissetmesine ya da davranmasına yol açan kalıcı yargısal bir eğilim olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2000). Ana babaların çocuklarını büyütürken uyguladıkları tutumlar çocukların ilk yıllarındaki yaşantılarının biçimlenmesinde (Maccoby ve Martin, 1983; akt. Sezer ve Oğuz, 2010) ve genel olarak kendilerini iyi hissetmelerinde önemli bir rol oynamaktadır (Young ve Miller, 1995; Moller, 1996).

Literatürde ana babaların çocukları ile olan ilişkilerinde sık olarak kullandıkları tutumlardan demokratik tutum, çocuğa koşulsuz sevgi ve saygı göstermeyi içerdiğinden, çocuğun kişilik gelişimi için en uygun tutum olarak belirtilmektedir. Bu tutumla belli sınırlar içerisinde çocukların bazı davranışları yapmasına izin verilir ve böylece onların sorumluluk duygusunun gelişmesinde uygun ortam hazırlanmış olur. Bu şekilde anne babalar çocuklarının özgürce gelişmesine, yeteneklerini ortaya çıkarmasına ve kendini gerçekleştirmesine fırsat verirler (Sezer ve Oğuz, 2010). Diğer tutum, anne babaların çocuklarının gelişim düzeylerini, kişilik özelliklerini ve isteklerini dikkate almadan, kendilerinin istedikleri doğrultuda davranmalarını bekledikleri otoriter tutumdur. Çocuklar anne babalarının istedikleri gibi davranmadığında cezalandırıldıkları için bu tutumla yetişen çocukların bağımlı kişilik geliştirdikleri, özellikle erkek çocukların saldırganlık düzeyinin arttığı ve benlik saygılarının düştüğü yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (Maccoby, Martin, 1983; akt. Sezer ve Oğuz, 2010). Koruyucu anne babalar; çocuklarını aşırı korur ve denetlerler. Çocukların yapabilecekleri pek çok şey anne babalar tarafından yapıldığı için çocukların yaşayarak, deneyim kazanarak öğrenmeleri engellenmiş olur. Sonuç olarak kendi başına karar veremeyen, bağımlı bireyler yetiştirilmiş olur (Baumrind, 1966; Dökmen, 1996).

Çocuğun bedensel, sosyal, psikolojik alanlardaki gelişimi ile olan ilişkisinden yola çıkılarak, ana baba tutumlarının ergenlerin yılmazlık düzeyleri ve yaşam doyumları açısından da araştırılması önemlidir. Nitekim ergenlerin yılmazlık düzeyleri ve yaşam doyumlarının ana baba tutumları açısından incelendiği araştırmalar daha çok yurt dışında yapılmış, ergenlerin yaşam doyumunun ebeveyn desteği (Shek, 1999; Vitale, 2001), ana baba tutumu gibi faktörlerle ilişkili olduğu ortaya konmuş olsa da özellikle Türkiye’de daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Yılmazlık ile ilgili yapılan araştırmaların ağırlıklı olarak belli meslek gruplarına odaklandığı görülmektedir. Farklı olarak da öğrencilerin yılmazlık düzeylerini inceleyen araştırmalara rastlanmıştır. Bu araştırmalar genellikle öğrencilerin yılmazlık düzeylerini sosyo-ekonomik düzeye göre (SED) (Gizir, 2004), anne babanın birliktelik ve boşanmışlık durumuna, cinsiyete (Özcan, 2005) göre incelemiştir. Farklı olarak Arastaman ve Balcı (2013) öğrenci yılmazlığını okul iklimi, aile, öğretmen ve arkadaş faktörlerine göre araştırmışlardır. Özbay (2013) ise bireysel yılmazlığa odaklanan diğer araştırmacılarından farklı olarak ailesel yılmazlık üzerinde çalışmıştır. Yazar, engelli çocuğa sahip ailelerin yılmazlık sürecini belirlemeye yönelik olarak nitel araştırma yöntemlerini kullanarak derinlemesine yaptığı araştırmasında aile yılmazlığının kültürel boyutunda sosyal destek, maneviyat ve pozitif bakış açısının önemli pozitif etkileri olduğunu vurgulamıştır. İlgili alan yazında Angulo-Macias (2007) tarafından kullanılan "kendini toparlama gücü" ifadesi Türkiye’de Işık (2016) tarafından da benimsenmiştir. Işık, Türkiye’de kendini toparlama gücünü konu eden 56 lisansüstü tez ve 21 araştırmayı karşılaştırmalı olarak incelemiş ve araştırmasının sonucunda "resilience" tanımlarının önemli bir zorluğa maruz kalma ve bu tehdit ya da zorluğun etkisinden sıyrılma olmak üzere iki unsuru vurguladıklarını, buna ek olarak yapılan lisansüstü tezlerde yurt dışında üzerinde ağırlıklı olarak durulan "risk" faktörüne yer verilmediği sonuçlarına ulaşmıştır. Yazar aynı zamanda kendini toparlama gücü ile demografik değişkenler, sosyal destek, benlik saygısı, ana- baba tutumu, yaşam doyumu ve başa çıkma değişkenleri ile ilişkisi açısından incelendiğini, ancak çocuklarda kendini toparlama gücünün yeterince incelenmediği sonucuna ulaşmıştır. Lise öğrencilerinde yılmazlık Çelik (2013) tarafından duygusal dışavurum açısından incelemiş ve öğrencilerin yılmazlık özelliklerinin dışavurum, olumlu dışavurum, olumsuz dışavurum, dürtü

şiddeti tarafından yordandığını, ayrıca olumlu dışavurum, olumsuz dışavurum ve dürtü şiddetinin yılmazlık değişkenini duygusal dışavurum aracılığıyla yordadığı sonucu elde edilmiştir. İlgili literatürde görüldüğü gibi, lise öğrencilerinde anne baba tutumlarına göre yılmazlığı konu edinen araştırma sayısı sınırlıdır. Oysa, gençlerin mutlu olması, yaşamdan doyum alması, zorluklar karşısında yılmadan mücadele edebilme gücüne sahip olması; kimlik gelişimi sürecinde olan ergen için bu dönemin sonunda yerine getirmesi gereken gelişim görevlerinin başarıyla üstesinden gelebilmesi açısından önemlidir. İlgi ve yeteneklerini keşfederek kendini tanıma ve kendisine uygun bir meslek seçme sürecinde olması da genç için önemli bir gelişim görevidir. Bu dönemde karşılaştığı zorluklarla yılmadan mücadele etmesi, akademik ve sosyal açıdan potansiyelini ortaya koyarak kendisine uygun bir seçim yapması gençlerin yılmazlık ve yaşam doyumlarının yüksek düzeyde olmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle gençlerin yaşam doyum ve yılmazlık düzeyiyle ilişkili olan ve de yılmazlığa etki eden faktörlerin bilinmesi ve bu özelliklerin geliştirilmesi adına oldukça önemlidir. Yılmazlık ve yaşam doyum konusunda lise öğrencileri üzerinde sınırlı sayıda araştırma yapılmış olması, çalışılması gereken bir araştırma alanı olarak düşünülmektedir.

Bu çalışmada, lise öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının yaşam doyum ve yılmazlık ile ilişkili olup olmadığı incelenmek istenmiştir. Bununla birlikte, öğrencilerin yaşam doyum ve yılmazlık düzeylerinin cinsiyet ve akademik başarı algısına göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Ek olarak anne-baba tutumunun ve yaşam doyumunun yılmazlığı yordayıp yordamadığı test edilmiştir. Türkiye’de lise öğrencilerinin yılmazlık düzeylerini konu edinen araştırma sayısının ve ana-baba tutumlarına göre yaşam doyum ve yılmazlık düzeylerini inceleyen araştırma sayısının azlığı nedeniyle bu konunun incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu amaç çerçevesinde çalışmada cevap aranacak sorular şunlardır:

- 1- Lise öğrencilerinin; ana-baba tutumlarıyla yaşam doyum ve yılmazlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 2- Lise öğrencilerinin yaşam doyumları cinsiyete ve başarı algılarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 3- Lise öğrencilerinin yılmazlık düzeyleri cinsiyete ve başarı algılarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 4- Yaşam doyum; algılanan demokratik, otoriter ve koruyucu anne ve baba tutumu ile birlikte öğrencilerin yılmazlığını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma modeli, lise öğrencilerinin yaşam doyum ve yılmazlık düzeylerini ana-baba tutumları açısından inceleyen ilişkisel tarama modeli niteliğindedir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini İstanbul ve Kocaeli’deki çeşitli liselerde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmaya, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında, İstanbul İli Bakırköy ilçesindeki meslek lisesi (267, %39.3), imam hatip lisesi (214, %31.05) ve fen lisesinden (74, %10.9) birer okul ve de Kocaeli ili İzmit ilçesinden bir anadolu lisesinde (124, %18,3) okuyan 13-19 yaşları arasındaki (yaş ortalaması 16.07) 679 öğrenci dahil olmuştur.

Araştırma grubunun 431’i kız (%64), 244’ünü erkek (%35,9) öğrenciler oluşturmuştur. Öğrencilerin 314’ü, 9. sınıf (%46), 215’i 10. sınıf (%32), 103’ü 11. sınıf (%15.2), 46’sı 12. sınıf (%6,8) öğrencisidir.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Kişisel bilgi formu: Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için bu araştırma kapsamında araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Kişisel Bilgi Formu ile öğrencilerin sınıf, yaş, cinsiyet, algılanan gelir düzeyi ve algılanan akademik başarı düzeyi, anne babanın eğitim durumu saptanmıştır.

2.3.2. Yaşam doyumu ölçeği: Yaşam Doyumu Ölçeği Diener, Emmons, Laresen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilmiş, Türkçe'ye uyarlaması Köker (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçek, yaşam doyumuna ilişkin beş maddeden oluşmakta, her bir madde yedi basamaklı derecelendirilme sistemine göre cevaplanmaktadır (1: hiç uygun değil; 7: çok uygun). Ölçek, genel yaşam doyumunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Ergenlerden yetişkinlere kadar tüm yaşlara uygundur. Ölçeğin Türkçe'ye çevirileri ve "yüzeysel geçerlik" tekniğiyle geçerlik çalışması Köker (1991) tarafından yapılmıştır. Madde analizi sonucunda, ölçeğin her bir maddesinden elde edilen puanlarla toplam puan arasındaki korelasyon yeterli bulunmuştur. Ölçeğin test- tekrar test güvenilirlik katsayısı .85 olarak saptanmıştır. Yetim'in (1993) yaptığı çalışmada ölçeğin Cronbach-alfa iç tutarlılık katsayısı .86 ve test-tekrar test yöntemi ile belirlenen güvenilirlik katsayısı .73 bulunmuştur. Larsen ve arkadaşları (1983) ölçeğin tüm maddelerinin genel faktör üzerinde yüksek faktör yüklerine sahip olduğunu belirlemişlerdir. Yetim de (1993) bu bulguyu ölçeğin Türkçe formu için doğrulamıştır (akt. Tuzgöl Dost, 2007).

Bu araştırmada, ölçeğin geçerlik çalışması olarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen değerler incelendiğinde ki-kare/ sd 5.5, NFI .98, NNFI .98, CFI .99, GFI .98, AGFI .95, SRMR .02 ve RMSEA .08'dir. ki- kare/ sd ölçeğin zayıf uyum, NFI, NNFI CFI, GFI, AGFI ve SRMR değerleri mükemmel uyum ve RMSEA değeri ölçeğin iyi uyuma sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması kapsamında yapılan analiz sonucunda Cronbach alpha iç tutarlık katsayısı .83 olarak bulunmuştur.

2.3.3. Yılmazlık ölçeği (YÖ): Gürgân (2006) tarafından lise ve üniversite seviyesinde yılmazlık düzeyini saptamak amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek beşli likert tipi 50 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 50, en yüksek puan ise 250'dir. Puandaki artış yılmazlık düzeyindeki artışı göstermektedir.

YÖ'nün ölçmek istediği özelliği ne derecede doğru ölçtüğünü bulmak için kapsam geçerliği, ölçüt-bağımlı geçerlik ve yapı geçerliği incelenmiştir. YÖ'nün ölçüt bağımlı geçerliğinin incelenmesinde benzer ölçekler geçerliği test edilmiştir. YÖ'nün yapı geçerliği belirlemek için faktör analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda 50 maddenin 8 faktörde toplandığı ve toplam varyansın %57.56'sını açıkladığı bulunmuştur. YÖ'nün güvenilirliği için test-tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır. YÖ'nün, belirlenen ayrı bir gruba dört hafta ara ile tekrar uygulanması sonucu elde edilen puanlar arasındaki Pearson korelasyon katsayısı .89'dur ($p < .001$). Puanlar arasındaki iç tutarlılığı belirlemek için hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı ilk uygulama için .78, ikinci uygulama için .87'dir. Serbest (2010)'in çalışmasında YÖ'nün cronbach alpha katsayısı .96 bulunmuştur.

Bu araştırma kapsamında ölçeğin 8 faktörlü yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını analiz etmek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 8 faktörlü yapıya ilişkin uyum indekslerinden RMSEA .08, NFI .87, NNFI .89, CFI .90, GFI .74 ve SRMR .08 olarak bulunmuştur. Ek olarak ki-kare/ serbestlik derecesi (5495.51/960) ise 5.7 'dir. RMSEA ve SRMR değeri iyi uyum (Joreskog ve Sörbom, 1993), NFI zayıf uyum (Tabacnick ve Fidell, 1996), NNFI iyi uyum (Tabacnick ve Fidell, 1996) ve de ki-kare/sd zayıf uyuma işaret etmektedir. Önemli bir belirleyici olan GFI'nın düşük çıkması faktörlerdeki madde sayısının birbirinden oldukça farklılaşmasıyla açıklanabilir. Örneğin ölçekte "Güçlü Olma" alt ölçeğinde 18 madde yer alırken, "Öngörü" alt ölçeğinde 3 madde yer almaktadır. Diğer alt ölçekler içinde benzer bir durum söz konusudur. Böyle bir durum Devellis (2017) tarafından kabul edilebilir

olarak görülmüştür. Ölçeğin cronbach alpha yöntemiyle belirlenen iç tutarlılık katsayısı .73 olarak bulunmuştur.

2.3.4. Ana-Baba tutum ölçeği: Eldeleklioğlu ve Kuzgun tarafından 1996 yılında geliştirilen Ana Baba Tutumları Ölçeği, algılanan anne baba tutumlarını *demokratik* (15 madde), *koruyucu* (15 madde) ve *otoriter* (10 madde) olmak üzere 40 madde yoluyla belirlemektedir. Likert tipinde hazırlanmış olan ölçeğin maddeleri 1 ile 5 arasında derecelenmektedir. Demokratik, koruyucu ve otoriter tutumların puanları ayrı hesaplanmaktadır. Ölçeğin Demokratik alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı: 0.89, kararlılık katsayısı: 0.92; koruyucu alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı: 0.82, kararlılık katsayısı: 0.75; otoriter alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayısı: 0.78, kararlılık katsayısı: 0.79 bulunmuştur (Eldeleklioğlu, 1996).

Bu araştırma kapsamında Ana- Baba Tutum Ölçeği'nin geçerlik çalışması için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ki-kare/sd (4356.96/737) 5.7, RMSEA .08, NFI .89, NNFI .90, CFI .91, GFI .76 ve SRMR .08 olarak bulunmuştur. Bu doğrultuda ki-kare/sd ölçeğin zayıf uyuma, RMSE, CFI, NNFI ve SRMR değerleri ölçeğin iyi uyuma ve GFI değeri ölçeğin zayıf uyuma sahip olduğunun bir göstergesidir. Ölçeğin cronbach alpha iç tutarlık katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

2.4. İşlem

Araştırmanın verileri 2014-2015 eğitim öğretim yılında İstanbul ve Kocaeli'ndeki liselerin 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören öğrencilere uygulanan ölçme araçlarıyla elde edilmiştir. Uygulama sınıf ortamında gerçekleştirilmiş ve öğrencilerin bu çalışmaya gönüllü katılımları esas alınmıştır. Sınıf içindeki uygulamalar yaklaşık bir ders saati sürmüştür.

2.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde, t-testi, Pearson korelasyon, ANOVA, Kruskal Wallis-H testi ve regresyon analizi kullanılmıştır. Veriler SPSS 21.0 programında analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırma problemi ve amaçları doğrultusunda yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Araştırma amaçları doğrultusunda öğrencilerin ana-baba tutumlarıyla yaşam doyumu ve yılmazlık düzeyleri arasından anlamlı bir ilişki olup olmadığı, öğrencilerin yaşam doyum puanlarının ve yılmazlık düzeylerinin cinsiyete ve algılanan başarıya göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve yaşam doyumu ve ana-baba tutumlarının yılmazlığı yordayıp yordamadığına ilişkin analiz sonuçları aşağıdadır.

3.1. Araştırmanın Birinci Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci sorusu "Lise öğrencilerinin; algılanan ana-baba tutumlarıyla yaşam doyum ve yılmazlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?" olarak ifade edilmiştir. Söz konusu araştırma sorusunun sınanması için, veriler normal dağıldığı ve her üç değişken de sürekli olduğu için parametrik bir korelasyon yöntemi olan pearson korelasyon testi kullanılmıştır. Aşağıda öğrencilerin algılanan ana baba tutumu, yılmazlık ve yaşam doyumu puanlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile normallik analizi olan çarpıklık ve basıklık katsayıları görülmektedir.

Tablo 1: Öğrencilerin algılanan ana baba tutumu, yılmazlık ve yaşam doyumu puanlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile çarpıklık ve basıklık katsayıları

	n	\bar{X}	S_x	Çarpıklık	Basıklık
Demokratik Anne	679	59.82	11.99	-.81	.09
Koruyucu Anne	679	41.30	10.89	.21	-.49
Otoriter Anne	679	20.62	7.77	.88	.29
Demokratik Baba	679	56.79	12.47	-.61	-.34
Koruyucu Baba	679	38.76	11.32	.35	-.40
Otoriter Baba	679	21.21	8.22	.86	.19
Yılmazlık (Toplam)	679	167.74	15.80	-.42	.36
Yaşam Doyumu	679	21.97	6.83	-.22	-.62

Öğrencilerin algıladıkları ana baba tutumlarının yılmazlık ile ve yaşam doyumu ile ilişkisini analiz etmek için yapılan pearson korelasyon analizine ilişkin değerler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Öğrencilerin algılanan ana baba tutumu ile yılmazlık ve yaşam doyumu ilişkisi korelasyon analizi sonuçları

		Yaşam Doyumu	Yılmazlık
Demokratik Anne	r	.22**	.24**
	p	.000	.000
Koruyucu Anne	r	-.15**	-.05
	p	.000	.131
Otoriter Anne	r	-.13**	-.11**
	p	.001	.005
Demokratik Baba	r	.32**	.29**
	p	.000	.000
Koruyucu Baba	r	-.14**	-.04
	p	.000	.254
Otoriter Baba	r	-.16**	-.12**
	p	.000	.002

Tablo 2'de görüldüğü üzere algılanan demokratik anne tutumu ile yaşam doyumu ($r=.22$, $p<.01$) ve yılmazlık ($r=.24$, $p<.01$) arasında zayıf ve pozitif yönde bir ilişki vardır. Yani annelerin demokratik algılanma düzeyi arttıkça öğrencilerin yılmazlık ve yaşam doyumu düzeyleri de artmaktadır. Annenin koruyucu ve otoriter olarak algılanmasıyla yaşam doyumu ($r=-.15$, $p<.01$; $r=-.13$, $p<.01$) arasında ve annenin otoriter olarak algılanmasıyla yılmazlık düzeyleri arasında da negatif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır ($r=-.11$, $p<.01$).

Babanın demokratik olarak algılanmasıyla yaşam doyumu ve yılmazlık arasındaki anlamlı ilişki pozitif yönde ve zayıf düzeydedir ($r=.32$, $p<.01$; $r=.29$, $p<.01$). Babanın koruyucu olarak algılanmasıyla yaşam doyumu arasında da çok zayıf düzeyde ve negatif yönde anlamlı ilişkiler söz konusudur ($r=-.14$, $p<.01$). Babanın koruyucu olarak algılanmasıyla yılmazlık düzeyi arasında anlamlı bir korelasyon saptanmamıştır ($r=-.04$, $p>.01$). Son olarak babanın otoriter olarak algılanmasıyla yaşam doyumu ve yılmazlık arasında çok zayıf düzeyde ve negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur ($r=-.16$, $p<.01$; $r=-.12$, $p<.01$). Sonuç olarak ana baba

tutumlarıyla yaşam doyumu ve yılmazlık arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu söylenebilir. Ancak, anne ve babanın tutumlarıyla öğrencilerin yılmazlık ve yaşam doyumları arasındaki korelasyon değerleri ve anlamlılığına bakıldığında; korelasyon değerlerinin düşük olmasına rağmen aradaki ilişkilerin anlamlı olduğu görülmektedir. Literatürde bu durum, örneklem büyüklüğünden kaynaklanabileceği belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2011). Bu nedenle araştırma bulgularının ilişkin sonuçlarının farklı araştırmalarla desteklenmeye ihtiyacı vardır.

3.2. Araştırmanın İkinci Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusu, "Lise öğrencilerinin yaşam doyumları cinsiyete ve başarı algılarına göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilmiştir. Söz konusu araştırma sorusunun sınanması için parametrik testlerin varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığını analiz etmek üzere normallik testi olarak basıklık ve çarpıklık değerleri hesaplanmış, varyansların eşitliği için ise Levene testi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan yaşam doyumuna ilişkin basıklık değeri -0.21 , çarpıklık değeri ise -0.65 'tir. Levene Testi sonuçlarına göre; öğrencilerin yaşam doyumu ve cinsiyete ait veriler ($p=0.15>0.05$) ile yaşam doyumu ve başarı algısına ait verilerin ($p=0.79>0.05$) varyanslarının eşit olduğu görülmüştür. Veriler normal dağıldığı ve varyansları eşit olduğundan yaşam doyumu ve cinsiyet arasındaki ilişki t- testi ile, yaşam doyumu ve başarı algısı arasındaki ilişki ANOVA ile test edilmiştir.

Öğrencilerin yaşam doyumlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin t testi sonuçları Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3: Öğrencilerin yaşam doyumlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin t-testi sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{X}	S_x	sd	t	p
Kız	431	22.20	6.73	.32	1.16	.24
Erkek	244	21.56	6.99	.45		

Tablo 3'den görüldüğü gibi kız öğrencilerin yaşam doyum puanları ortalaması ($X=22.20$) ile erkek öğrencilerin yaşam doyum puan ortalaması ($X=21.56$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($t=1.16$, $p>0.05$).

Öğrencilerin yaşam doyumlarının algılanan başarıya göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için ANOVA kullanılmıştır. Öğrencilerin başarı algılarına göre yaşam doyum puanları ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4'de; ANOVA testi sonuçları ise Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin başarı algılarına göre yaşam doyum puanları betimsel istatistikleri

Başarı algısı	N	\bar{X} Yaşam Doyumu	S_x
Düşük	55	19.47	6.16
Ortanın altı	72	20.62	6.74
Orta	246	22.03	6.65
İyi	250	22.64	6.75
Çok iyi	42	23.61	7.41
Toplam	665	21.99	6.77

Tablo 5: Öğrencilerin yaşam doyumlarının başarı algısına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	700.239	4	175.060	3.88	.004
Gruplarıçi	29744.760	660	45.068		
Toplam	30444.998	664			

Yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre öğrencilerin yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır ($F_{(4-664)}=4.034$, $p<.01$). Söz konusu farkın hangi gruplar arasında olduğunu görmek için başvurulan post hoc test Bonferonni sonuçları da Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6: Öğrencilerin başarı algısına göre yaşam doyumu puanlarına ilişkin Bonferonni testi sonuçları

Gruplar	Ortalama Fark	S_x	p
Düşük-Ortanın altı	-1.15	1.20	1.00
Düşük-Orta	-2.56	1.01	.10
Düşük-İyi	-3.16*	.99	.01
Düşük-Çok iyi	-4.14*	1.37	.02
Ortanın altı-Orta	-1.41	.89	1.00
Ortanın altı-İyi	-2.01	.89	.25
Ortanın altı-Çok iyi	-2.99	1.30	.21
Orta-İyi	-.60	.60	1.00
Orta-Çok iyi	-1.58	1.12	1.00
İyi-Çok iyi	-.97	1.12	1.00

Tablo 6'da görüldüğü gibi başarılarını düşük olarak algılayan öğrencilerin yaşam doyumları ile başarılarını iyi ve çok iyi olarak algılayanların yaşam doyumları arasındaki fark anlamlıdır ($p<.05$). Bu anlamlı farklılık başarı algısı düşük olan öğrencilerin aleyhinedir. Başarı algısı iyi olan öğrencilerin yaşam doyumları başarı algısı düşük olanlardan anlamlı bir şekilde yüksektir ($p<.05$). Benzer şekilde başarısını çok iyi olarak algılayan öğrencilerin yaşam doyumları başarısını düşük olarak algılayan öğrencilerin yaşam doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksektir ($p<.05$).

3.3. Araştırmanın Üçüncü Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu " Lise öğrencilerinin yılmazlık düzeyleri cinsiyete ve başarı algılarına göre farklılaşmakta mıdır?" şeklindedir. Araştırma sorusunun cevabını bulmak üzere yılmazlığın cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz örneklem için t-testi, başarı algısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı ise Kruskal Wallis H Testi ile test edilmiştir. Adı geçen istatistikler uygulanmadan önce parametrik testlerin gerektirdiği varsayımların karşılanıp karşılanmadığına bakılmıştır. Normallik testi olarak basıklık ve çarpıklık değerleri hesaplanmış, varyansların eşitliği için ise Levene testi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan yılmazlığa ilişkin basıklık değeri -.42, çarpıklık değeri ise .36' dır. Buna göre yılmazlığa ilişkin veriler normal dağılmaktadır. Levene Testi sonuçlarına göre; öğrencilerin yılmazlık ve cinsiyete ait verilerin varyanslarının eşit olduğu ($p=.09>.05$), buna karşılık yılmazlık ve başarı algısına ait verilerin ($p<.05$) varyanslarının birbirinden anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre yılmazlığın cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına parametrik bir test olan ilişkisiz örneklem için t-testi, yılmazlığın başarı algısına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ise parametrik olmayan Kruskal Wallis- H testi ile bakılmıştır.

Lise öğrencilerinin yılmazlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini görmek için yapılan t-testi sonuçları Tablo 7'de sunulmaktadır.

Tablo 7: Öğrencilerin yılmazlık düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin t-testi sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{X}	S_x	sd	t	p
Kız	431	168.00	16.14	673	.64	.52
Erkek	244	167.20	15.31	527.11		

Tablo 7'de de görülen sonuçlara göre öğrencilerin yılmazlık düzeylerinde kız ($X=168.00$) ve erkek ($X=167.20$) öğrencilere göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>.05$).

Öğrencilerin başarı algılarına göre yılmazlık puan ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 8'de, yılmazlığın başarı algısına göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek üzere yapılan Kruskal Wallis- H testi sonuçları da Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 8: Öğrencilerin başarı algılarına göre yılmazlık düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler

Başarı algısı	N	\bar{X} Yılmazlık	S _x
Düşük	55	160.27	18.83
Ortanın altı	72	168.37	17.10
Orta	246	166.51	15.14
İyi	250	169.77	14.75
Çok iyi	42	169.73	16.26
Toplam	665	167.62	15.80

Tablo 9: Öğrencilerin yılmazlık düzeylerinin başarı algısına göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin Kruskal Wallis- H sonuçları

Başarı Algısı	N	Sıra Ort.	sd	Ki-kare	p	Anlamli Fark
Düşük	55	250.55	4	17.09	.002	Çok İyi- Düşük İyi- Düşük Ortanın Altı- Düşük ve İyi- Orta
Ortanın Altı	72	345.06				
Orta	246	317.74				
İyi	250	358.09				
Çok iyi	42	360.33				

Tablo 9'da görüldüğü üzere öğrencilerin yılmazlık düzeyleri başarı algılarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır (Ki-kare= 17.09, p<.05). Söz konusu farklılığın kaynağını tespit etmek üzere grupların ikili kombinasyonları üzerinden yapılan Mann Whitney- U testleri sonuçları; başarı algısı düşük olan öğrencilerin yılmazlık puanı sıra ortalamalarının; başarı algısı ortanın altında (p= .008<.05), orta (p= .01<.05), iyi (p= .000<.05) ve çok iyi (p= .01<.05) olan öğrencilerin yılmazlık puanı sıra ortalamasından anlamlı bir şekilde düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca başarı algısı orta olan öğrencilerin yılmazlık puanı sıra ortalamaları başarı algısı iyi olan öğrencilerin yılmazlık puanı sıra ortalamalarından anlamlı bir şekilde düşüktür (p= 01<.05). Bu sonuçlar öğrencilerin yılmazlık düzeylerinin başarı algısına göre farklılaştığını göstermektedir.

3.4. Araştırmanın 4. Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın 4. sorusu "Yaşam doyumu ve ana-baba tutumları birlikte yılmazlığı anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?" olarak ifade edilmiştir. Yaşam doyumu ve ana-baba tutumlarının yılmazlığı yordayıp yordamadığını görmek üzere regresyon analizi yapılmış, analizden önce regresyon analizinin varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığı test edilmiştir. Çok değişkenli normallik varsayımını analiz etmek için uç değerler olup olmadığını görmek üzere mahalnobis mesafesi hesaplanmıştır. Elde edilen mahalnobis değerleri verilerin çok değişkenli normallik varsayımını sağladığını göstermektedir. Normallik analizi aynı zamanda histogram ve normal dağılım eğrilerinin incelenmesiyle de analiz edilmiş ve normal dağılım eğrilerinin normale yaklaşık bir dağılım gösterdiği görülmüştür.

Yılmazlık ile yaşam doyumu ve ana- baba tutumları arasındaki ilişkinin doğrusallığı saçılma diyagramı ile incelenmiştir. Saçılma diyagramının değişkenler arasında doğrusal ilişkiyi tanımladığı görülmüştür. Varsayımları analiz ederken, bağımsız değişkenler arasında yüksek düzeyde ilişkilerin olması anlamına gelen çoklu bağlantı probleminin olup olmadığına bakılmıştır. Elde edilen VIF değerleri demokratik anne için 1.94, otoriter anne için 2.52, koruyucu anne için 3.03, demokratik baba için 1.67, otoriter baba için 4.89, koruyucu baba için 3.65, yaşam doyumu için 1.13 olarak bulunmuştur. CI değerleri arasında 30' dan yüksek olarak 32 değeri bulunduğu görülmüş ve çözüm olarak VIF değeri en yüksek ve toleransı en düşük

olan otoriter baba değişkeni modelden çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır (Büyüköztürk, 2011). Bu şekilde değişkenlerin VIF değerlerinin 10' dan, CI değerlerinin 30' dan küçük olduğu görüldükten sonra regresyon analizi yeniden yapılmıştır.

Yapılan regresyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo 10'da görülmektedir.

Tablo 10. Ana baba tutumları ve yaşam doyumunun yılmazlığı yordayıp yordamadığına ilişkin regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart Hata _B	β	T	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	136.60	4.60		29.64	.00		
Demokratik Anne	.11	.07	.09	1.8	.07	.07	.06
Otoriter Anne	-.08	.11	-.04	-.71	.47	-.03	-.03
Koruyucu Anne	-.00	.09	.00	-.02	.98	.00	-.00
Demokratik Baba	.23	.05	.18	3.86	.00	.14	.14
Koruyucu Baba	.07	.07	.05	.91	.36	.035	.03
Yaşam Doyumu	.46	.08	.20	.521	.00	.19	.19
R=0.36 R ² = 0.13 Adjusted R ² = 0.12							
F _(6,672) = 16.91, p = .000							

Tablo 10'dan görüldüğü gibi ana-baba tutumları ve yaşam doyumu değişkenleri birlikte, öğrencilerin yılmazlık düzeyindeki değişimin oldukça düşük sayılabilecek bir kısmını anlamlı bir şekilde açıklamaktadır (R = .36, R² = .13, Adjusted R² = .12, p<.01). Altı değişken birlikte yılmazlık düzeyindeki toplam varyansın yaklaşık %12' sini açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına göre (β), yordayıcı değişkenlerin yılmazlık üzerindeki göreceli önem sırası yaşam doyumu, demokratik baba tutumu, demokratik anne tutumu, koruyucu baba tutumu ve otoriter anne tutumudur. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin ANOVA sonuçları incelendiğinde sadece yaşam doyumu ve demokratik baba tutumu değişkenlerinin yılmazlık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Demokratik otoriter, koruyucu anne ve koruyucu baba tutumu değişkenleri yılmazlık üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Bu sonuçlara göre yılmazlığın yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği "Yılmazlık= 136.60+ 0.11.Demokratik Anne+0.23.Demokratik Baba+ 0.07.Koruyucu Baba+ 0,46 Yaşam Doyumu - 0,08. Otoriter Anne - 0.00 Koruyucu Anne" olarak kurulabilir.

Sonuçlarla ilgili vurgulanması ve üzerinde durulması gereken nokta; korelasyon değerlerinin düşük olmasına rağmen anlamlı bir ilişkiye işaret etmesidir. Bu durum, daha önce de belirtildiği gibi örneklem büyüklüğü ile açıklanabilir ve yanıltıcı olabilir (Büyüköztürk, 2011). Dolayısıyla buradaki araştırma bulgularının başka araştırmalarla da desteklenmeye ihtiyacı vardır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde; araştırmanın problemi ve amaçları doğrultusunda lise öğrencilerinin yaşam doyumları ve yılmazlık düzeyleri ile algıladıkları ana-baba tutumları arasında anlamlı ilişkiler olup olmadığı, yaşam doyumları ve yılmazlık düzeylerinin cinsiyet ve başarı algısı değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı ve de ana-baba tutumlarının ve yaşam doyumunun yılmazlığı yordayıp yordamadığının araştırılmasına ilişkin elde edilen sonuçlarla ilgili tartışmalara yer verilmiştir.

Araştırmanın birinci sorusu; anne baba tutumlarıyla yaşam doyumu ve yılmazlık arasında bir korelasyon olup olmadığının incelenmesidir. Bu soru doğrultusunda elde edilen araştırma sonucuna göre ana- baba tutumlarıyla yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler vardır. Annenin ve babanın demokratik tutumuyla yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı, annenin ve babanın koruyucu ve otoriter tutumuyla negatif yönde ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yani demokratik anne ve baba tutumu yaşam doyumunu arttırmakta, koruyucu ve otoriter anne ve baba tutumu da yaşam doyumu üzerinde negatif bir etki

etmektedir. Literatürdeki pek çok araştırma sonucu aynı yöndedir. Henry (1994), Shek (1999), Young ve Miller (1995), Vitale (2001), Suldo ve Huebner (2004), Gilman ve Huebner (2006), Tuzgöl Dost (2006) ve Çivitçi de (2009) araştırmalarında aileyle olumlu ilişkilerin yaşam doyumunu arttırdığı yönünde sonuçlara ulaşmışlardır. Bu araştırmaların yanı sıra Tuzgöl Dost (2007) tarafından yapılan ve ana-baba tutumunun beraber değerlendirildiği araştırmanın bulguları yaşam doyumunun ana-baba tutumu ile ilişkili olmadığı şeklindedir. Öğrencilerin ana-baba tutumlarıyla yılmazlık düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında; demokratik anne ve baba tutumuyla yılmazlık arasında pozitif yönde zayıf fakat anlamlı ilişki vardır. Otoriter anne ve baba ile yılmazlık arasında da negatif yönde yine zayıf ve anlamlı ilişki söz konusudur. Onat (2010) da demokratik tutumunun öğrencilerin yılmazlık düzeyine olumlu yönde ilişkili olduğunu otoriter anne baba tutumunun da olumsuz yönde etkilediğini bulmuştur. Arastaman ve Balcı (2013)'nin algılanan aile desteğinin yılmazlığın önemli yordayıcılarından birisi olduğu yönündeki araştırma bulgusu da söz konusu araştırmanın sonuçlarıyla paraleldir. Literatürde ulaşılan araştırmaların büyük bir kısmının algılanan aile desteği konusunda olduğu dikkat çekmektedir. (Yılmaz ve Sipahioğlu, 2012; Arastaman ve Balcı, 2013; Malkoç ve Yalçın, 2015). Işık (2016)'ın metaanaliz çalışmasının sonuçları da göstermektedir ki, Türkiye'de yılmazlık ile ana baba tutumu ilişkisini konu alan araştırma sayısı sadece 6 ile sınırlıdır. Ancak yılmazlıkla ilişkilendirilebilecek bazı değişkenleri konu alan araştırmaların sonuçlarının buradaki araştırmayı destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Kurdek ve Fine (1994) ergenin psikososyal yeterliliği, Eldeleklioğlu (1996) öğrencilerin karar verme becerisi; Çakmen (2004) ise bağımsızlık düzeyi ile ana baba tutumları arasındaki ilişkiye bakmışlar ve bu özelliklerin gelişmesi için en uygun ortamın demokratik aile ortamı olduğunu bulmuşlardır. Aile ile nitelikli ilişkinin çocukların iyi oluşlarının ve yaşam doyumlarının önemli bir yordayıcısı olduğu yurt dışı alan yazında pek çok araştırma sonucuyla desteklenmiştir (Dew ve Huebner, 1994; Leung ve Leung, 1992; Sastre ve Ferriere, 2000). Baumrind'in sınıflamasına göre yetkin (destekleyen, demokratik davranan, rehberlik eden) aile tutumuyla yaşam doymu arasında çok güçlü pozitif ilişkiler ortaya konmuştur (McFarlane, Bellissimo ve Norman, 1995; Suldo ve Huebner, 2004). Yetkin ya da demokratik aile tutumu çocukların özgüvenli ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmesini sağlamaktadır (Baumrind, 1991). Buna karşılık herhangi bir sorumluluk vermeyen ve beklentisi de olmayan ihmalkar anne baba tutumu da okula olan bağlılığı azaltmakta ve davranış problemlerine sebep olmaktadır. Çocuktan çok yüksek beklenti içinde olan ve esnek olmayan bir yaklaşımı ifade eden otoriter aile tutumlarıyla büyüyen çocuklar ise davranış problemleri yaşamalarına bile, benlik saygıları ve özgüvenleri düşüktür. Çocuklarına yönelik aşırı hoşgörülü bir tutum gösteren ailelerin çocukları da okulda bazı sosyal problemler yaşarlar ve hayatlarının odağına genelde arkadaşlarını alırlar. Bu bilgiler ışığında araştırmacıların sorumluluk alma, özgüvenli olma, sosyal ilişkilerinde başarılı olmayla ilişkili olduğunu ifade ettiği demokratik tutumun çocukların mutluluklarını ve yaşam doyumlarını olumlu etkilemesi beklenen bir durumdur. Benzer şekilde çocuk üzerinde yıkıcı etkileri olan otoriter tutumun da çocuğu özgüveni ve benlik saygıları üzerindeki negatif etkilerinin yaşam doyumunu olumsuz etkilemesi de anlaşılabilir.

Görüldüğü gibi yaşam doymu ve yılmazlık ile ilgili literatürdeki araştırmaların sonuçları büyük oranda buradaki araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Ana-babanın çocuğa yönelik aşırı koruyucu ve baskıcı tutumu çocuğun bağımlı ve kendine güvensiz bir kişilik geliştirmesine sebep olurken (Eldeleklioğlu, 1996), anne baba tarafından çocuğa koşulsuz sevgi ve saygı gösterilen demokratik tutum çocuğun kişilik gelişimi için en uygun tutumdur. Dolayısıyla ailenin çocuğa sağladığı psikolojik iklimle ilişkili olarak aileden algılanan doym, yaşam doyumun boyutlarından biridir.

Demokratik ana babalar çocuklarına kendilerini ve kişiliklerini geliştirmeleri, kendi kararlarını verebilmeleri için fırsat verdiğinden çocuklar bağımsız ve kendine güvenli olarak yetişirler (Baumrind, 1966). Demokratik tutumlar çocukların gelişimlerini genellikle olumlu

yönde etkilemektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar, demokratik ailelerin çocuklarının kendilerini gerçekleştirme yönünde çok daha iyi bir noktada olduklarını göstermektedir (Kuzgun, 1973). Kendini gerçekleştirme ihtiyacı kişinin en temel ve varoluşsal ihtiyaçları arasındadır. Gelişimlerini destekleyen ortamda büyüyen ve kendini gerçekleştirmelerine fırsat sunulan ortamlarda büyüyen bireylerin de yaşam doyumlarının yüksek olması beklenen bir sonuçtur.

Otoriter ailelerin başarısızlıklar karşısında takındığı cezalandırıcı ve katı tavır, eleştirel, denetim altında tutan ve tehdit edici yaklaşım, çatışmalar karşısında güç kullanan baskıcı tutum; çocukların sorumluluk almak, kendine güven duymak, problem çözmek, kendi kararlarını vermek, iç disiplin geliştirmek ve bu özellikler aracılığıyla zorluklar karşısında yılmamak ve mücadeleci olmak gibi özellikler geliştirmesine de engel olmaktadır (Polat, 1986; Eldeleklioğlu, 1996; Şenol, 2006). Bunun karşısında çocuklarına kendisine güven duyacağı ortamlar yaratan, onun kendisini ifade etmesini sağlayan, çocuğunun başarısızlığı karşısında ona güven duyan ve onu destekleyen ailelerin demokratik tutumları ile zorluklar karşısında pes etmeyen, yılmayan yani yılmazlık özelliği gelişmiş çocuklar yetişmektedir (Polat, 1986). Otoriter aile ortamında yetişen çocuklarda yılmazlık özelliklerine sahip çocukların sahip olduğu sosyal yetkinlik, sorun çözme ve özerklik gibi özellikler gelişmeyecektir (Krovetz, 1999).

Araştırmanın ikinci sorusu öğrencilerin yaşam doyumlarının cinsiyete ve algılanan akademik başarıya göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Bu soru doğrultusunda elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin yaşam doyumları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatür incelendiğinde araştırma sonucunu destekleyen çok sayıda araştırmaya ulaşılmıştır. Çivitçi (2009) yaşam doyumunu boyutlara göre incelediği araştırmasında kızların yaşam doyumunu arasında okul doyumunu açısından kızların lehine bir farklılık olduğunu belirtmekle beraber, genel yaşam doyumları açısından anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmiştir. Gündoğar, Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci (2007) üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenleri inceledikleri araştırmasında da cinsiyete göre yaşam doyumunun farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Huebner ve arkadaşlarının (2006) ortaokul öğrencileri üzerinde yaşam doyumunu ile cinsiyet, etnik köken ve sınıf düzeyi ilişkisini incelediği araştırmasında kız ve erkek öğrencilerin yaşam doyumları arasında bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Buradaki araştırma sonucuyla uyumlu çok sayıda araştırmanın (Hintikka,2001; Chow,2005; Gilman ve Huebner, 2006; Gün ve Bayraktar, 2008; Seligson, Huebner ve Valois, 2003) yanı sıra kız ve erkek öğrencilerin yaşam doyumlarının farklılaştığı yönünde araştırmaların da bulunduğu görülmüştür. Örneğin Dost (2007) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada kızların yaşam doyumlarını erkeklerin yaşam doyumlarından anlamlı bir şekilde yüksek bulmuştur. Benzer şekilde Köker (1991), Cenkseven ve Akbaş (2007)'in yaptığı araştırmaların sonucu da yaşam doyumunun cinsiyete göre farklılaştığı yönündedir. Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman (2005) teknik öğretmenler üzerinde yaptığı araştırmada kadınların yaşam doyumunu erkeklerinkinden farklılaştığını bulmuştur. Çam ve Artar (2014)'in ergenler üzerinde yaptığı araştırma sonucuna göre de kızların yaşam doyumunu erkeklere göre daha yüksektir.

Yaşam doyumunun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı konusunda araştırmaların farklı sonuçlar ortaya koymasının nedenlerinden birisi toplumsal cinsiyet algısının bireylere yüklediği rollerin kültüre göre, toplumun ya da insanların içinde bulunduğu siyasi veya ekonomik koşullara göre ve de bireylerin eğitim düzeylerine göre değişmesi (Öngen ve Ayaç, 2013) olabilir. Bazı geleneksel toplumlarda, hatta çoğu zaman toplumun büyük bir kesiminde kadınlar ve erkeklerin yapması ve yapmaması gereken eylemler toplumun beklentileri ile şekillenir. Yani roller konusunda cinsiyetler belirleyicidir. Bu da her iki cinsiyet için de birtakım eşitsiz uygulamaları getirebilir. Örneğin geleneksel toplumlarda kızların evle ilgili sorumlulukları çokken, erkekler hobilerine daha çok zaman ayırabilirler. Benzer şekilde özellikle ergenlikte erkeklerin karşı cinsle ilişkilerine daha kabul edici yaklaşırken, genç

kızların bu tür ilişkileri hoş karşılanmaz. Anne babalar erkekler sosyal ilişkileri konusunda daha izin verici bir tutum içinde bulunurken, kızlar için sınırlılıklar daha fazladır. Bahsedilenler kızlar için eşitsiz uygulamaların göstergeleridir. Toplumsal cinsiyet rolleri erkekler için de zorlayıcı olabilmektedir. Örneğin üzüldüklerinde ağlamalarının uygun görülmemesi ve genelde güçlü olmalarının beklenmesi gibi. Her iki cinsiyet için de zorluklar getiren bu bakış açıları iki cinsiyetin de yaşam doyumunu belirli ölçülerde etkileyen bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bazı araştırma sonuçlarının yaşam doyumunun cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucu ise; toplumdaki bireylerin anne, baba ve ergenlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusundaki farkındalık ve duyarlılığının son yıllarda bu konuda yapılan bilinçlendirme çalışmaları aracılığı ile artması ve bunun da davranışlara yansımaları, bu yolla eşitlikçi bakış açısının artması olabilir. Yine kentleşmenin ve küreselleşmenin etkisiyle oluşan rol değişiminin (Günay ve Bener, 2011) geleneksel yaklaşımın önüne geçmesi olabilir. Bir başka bakış açısı da, yaşam doyumunu yordayan veya onu etkileyen kişilik özellikleri, yaşanılan çevre gibi pek çok değişkenin de bu sonuca yol açabileceği şeklinde olabilir.

Araştırmada öğrencilerin yaşam doyumlarının algıladıkları akademik başarılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı da analiz edilmiş ve başarı algısı düşük olan öğrencilerin yaşam doyumlarının başarı algısı ortanın altı, orta, iyi ve çok iyi olan öğrencilerin yaşam doyumundan; benzer şekilde başarı algısı ortanın altı olan öğrencilerin yaşam doyumları da başarı algısı iyi ve çok iyi olan öğrencilerin yaşam doyumlarından anlamlı bir şekilde düşük bulunmuştur. Bu sonuçlar ergenlerde okul başarısı arttıkça yaşam doyumunun arttığı yönündeki bulgulara sahip araştırmaları destekler niteliktedir (Chang ve ark., 2003; Chow, 2005; Gilman ve Huebner, 2006; Tuzgöl- Dost, 2007; Çivitçi, 2009). Lise dönemi; hem gelişim sürecindeki zorlukları, hem de akademik anlamdaki güçlükleri dolayısıyla kritik bir dönemdir. Bu dönemin başında birey vücudunda, hormonlarında ve duygularında beliren değişikliklere uyum sağlamaya çabalamasının yanında, ilköğretimden farklı ve oldukça yoğun bir içerikten oluşan derslerle baş etmek durumuyla karşılaşır. Dokuzuncu sınıfta başlayan bu yoğun tempo, 11. ve 12. sınıfta daha da yoğunlaşarak, 12. sınıfın sonunda girilen ve yükseköğretime geçiş sağlayan, meslek seçiminin yapıldığı çok zorlu ve rekabetin çok yoğun olduğu bir sınavla (YGS ve LYS) sonlanır. Aypay ve Eryılmaz'ın (2011) çalışmasının sonuçlarına göre, lise öğrencilerinin okula ilgi kaybı ve aileden kaynaklı tükenmişlik düzeyleri yükseldikçe öznel iyi oluş düzeylerinin düştüğü belirlenmiştir. Çam, Deniz, ve Kurnaz'ın (2011) çalışmasında da elde edilen bulgular, kinizmim duygusal tükenmenin bir sonucu olarak ortaya çıktığını ve duygusal tükenmenin veya kinizmin stres, mükemmeliyetçilik ve sosyal destek ile yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Okul tükenmesinin akademik başarıyı azaltmanın yanı sıra okulu bırakma oranını arttırmaya katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla sınavdan başarılı olmanın ve öğrencinin istediği üniversiteye ve istediği bölüme gitmesinin yolu; hem okul notlarının yüksek olmasından (OBP), hem de sınavdan iyi not alınmasından geçmektedir. Söz konusu zorluklar karşısında istenen çalışma motivasyonu veya başarı düzeyi elde edilemediğinde öğrencinin ve ailesinin yaşadığı kaygı, aile içinde çatışma, umutsuzluk bunların beraberinde genel olarak bir mutsuzluk yaşadığı gözlenen bir olgudur. Kuşkusuz bu dönemde ergenlerin yaşadığı ve onları olumsuz etkileyen çok başka zorluklar da olmakla birlikte; en geneli ve en yaygınının akademik başarı endişesi ve sınavlardan kaynaklanan stres olduğu bilinmektedir. Araştırma sonuçlarının kendisini başarısız olarak algılayan öğrencilerin yaşam doyumlarının kendisini başarılı olarak algılayan öğrencilere göre düşük olduğu yönündeki bulgusu, Türkiye'deki eğitim ve sınav sistemi koşullarının öğrenciler üzerindeki etkisinin ciddi bir strese neden olduğu; aileler, uzmanlar ve bütün ilgilenenlerin de malumu olan gözlemlerinin bu araştırma ile de bir kez daha doğrulanmasıdır.

Araştırmanın üçüncü sorusu, lise öğrencilerinin yılmazlıklarının cinsiyete ve algılanan akademik başarıya göre farklılaşıp farklılaşmadığının sınanmasıdır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin yılmazlık puanları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yani

kız ve erkek öğrencilerin yılmazlık düzeyleri arasında bir farklılık yoktur. Coşkun, Garipağaoğlu ve Tosun (2014)'un üniversite öğrencilerinde yılmazlık ve problem çözme becerisi ilişkisini inceledikleri araştırmalarının sonucu da buradaki araştırma sonucuyla paralellik göstermektedir. Çelik (2013) lise son sınıf öğrencilerinin yılmazlık düzeylerini farklı değişkenler açısından incelemiş, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Adı geçen araştırmalar dışında pek çok araştırma bulgusu buradaki araştırma bulgusunu desteklemektedir (Özcan, 2005; Cırhınlioğlu, 2006; Terzi, 2009; Çağır, 2010; Serbest, 2010; Gürkan, 2013). Literatürde buradaki araştırma bulgusunun aksi yönünde sonuçları olan araştırmalara da rastlanmıştır. Örneğin Arastaman ve Balcı (2013) yılmazlığı yordayan etkenleri araştırdıkları çalışmalarında öğrenci ilgisi, aile ve arkadaşların algılanan desteği gibi değişkenlerin yanı sıra cinsiyetin de yılmazlığın bir yordayıcısı olduğunu bulmuşlardır. Erdoğan, Özdoğan ve Erdoğan (2015) üniversite öğrencilerinin yılmazlıklarını inceledikleri araştırmalarında erkeklerin yılmazlık düzeylerinin kızlardan daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Benzer bir sonuç Gürkan ve Dursun (2013)'un araştırmalarında da elde edilmiştir. Gündaş ve Koçak (2015) lise öğrencilerinin psikolojik sağlamlıkları üzerinde çalışmış ve kız öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin erkeklerinkinden daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Literatürde kızların yılmazlık düzeylerinin erkeklerinkinden yüksek olduğu çalışmaların fazlalığı dikkat çekmektedir (Werner, 1993; Oktan, 2008; Sipahioğlu, 2008). Literatürde birbirinden farklı ve birbiriyle çelişen çok sayıda araştırma olması, bireylerin sahip olabileceği farklı kişilik özelliklerinin yılmazlığı belirlemede daha belirgin etkileri olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Nitekim yılmazlıkla farklı kişilik özelliklerinin ilişkilendirildiği araştırmaların sonuçları bu yöndedir (Riulli, Savicki ve Cepani, 2002).

Araştırmanın diğer bir bulgusu da öğrencilerin yılmazlıklarının algıladıkları akademik başarıya göre farklılaştığı yönünde olmasıdır. Buna göre; akademik başarısını ortanın altında, orta, iyi ve çok iyi olarak algılayan öğrencilerin yılmazlık puanları ile akademik başarısını iyi olarak algılayan öğrencilerin yılmazlık puanından; yine akademik başarısını iyi olarak algılayan çocukların yılmazlık puanı akademik başarısını orta düzeyde algılayan öğrencilerin yılmazlık puanından anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Arastaman ve Balcı (2013) akademik başarıyı yılmazlığın bir yordayıcısı olduğunu bulmuşlardır. Johns (2005) da araştırmasında akademik başarı ile yılmazlık arasında anlamlı ilişkiler bulmuştur. Bulguları aynı yönde olan pek çok araştırmaya rastlanmıştır (Hart, Hofmann, Edelstein ve Keller, 1997; Jew, Green ve Kroger, 1999). Yılmazlığın Gordon (1996), Miller (2002) ve Gürkan (2006) ve daha birçok araştırmacı tarafından yapılan tanımlamalarında “kendi gücünün farkında olma” özelliği gerektirdiği ifade edilmektedir. Akademik başarı algısı da akademik anlamdaki gücün bir göstergesi olarak düşünülebilir. Ek olarak; yılmazlığın bir alt boyutu zorluklarla baş edebilmektir (Gürkan, 2013). Bu açıdan bakıldığında da akademik hayatın en büyük zorlukları olan değerlendirmeler, sınavlar ve bu sınavların başarılmasının getirdiği akademik başarıya sahip olmak veya başarılı hissetmenin yılmazlıkla ilişkili olması anlaşılabilir bir bulgudur. Literatürde ulaşılan ve baş etme becerisini (coping) konu alan araştırmaların (Malkoç ve Yalçın, 2015) yılmazlıkla baş etme becerisi arasında pozitif ilişki olduğu yönündeki sonuçlarının da bu araştırmayı dolaylı yoldan desteklediği ifade edilebilir. Bununla beraber Coşkun, Garipağaoğlu ve Tosun (2014)'un araştırmasında ortaya koyduğu gibi yılmazlığın akademik başarıya göre farklılaşmadığı şeklinde sonucu olan araştırmalara da ilgili literatürde rastlanmıştır.

Araştırmada ana-baba tutumunun ve yaşam doyumunun birlikte yılmazlığı yordayıp yordamadığına ilişkin yapılan analizler sonucunda söz konusu değişkenlerin birlikte yılmazlık ortalamalarındaki değişimin oldukça düşük bir kısmını anlamlı bir şekilde açıkladığı görülmüştür. Pek çok araştırmayla oraya konduğu gibi her biri anlamlı bir şekilde yılmazlıkla ilişkili olan ana-baba tutumu ve yaşam doyumu değişkenlerinin bu araştırma sonucunda ana-baba tutumları ve yaşam doyumunun birlikte daha az etkili olarak bulunması anlaşılabilir bir bulgudur. Çünkü yılmazlığı yordayabilecek ve bunda etkili olabilecek çok fazla etken olabilir.

Bu noktada farklı kişilik özelliklerinin ve de farklı değişkenlerin yılmazlıkla ilişkisini ve de yılmazlığı yordama düzeyini inceleyen araştırmalara duyulan ihtiyaç gündeme gelmektedir. Yılmazlığı yordayan etkenleri konu alan araştırmalara bakıldığında; benlik saygısı (Gökden-Kaya, 2007; Karataş ve Savi- Çakar, 2011), öğrenilmiş güçlülük (Dayıoğlu, 2008), algılanan sosyal destek, algılanan aile desteği (Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000; Dayıoğlu, 2008; Baltacı ve Karataş, 2015) gibi değişkenlerin ele alındığı görülmektedir. Araştırmalar özellikle aileden alınan sosyal desteğin bireylerin yılmazlığının önemli bir belirleyicisi olduğuna vurgu yapmaktadır. Yılmazlığın gelişiminde dışsal koruyucu faktörler arasında değerlendirilen aile desteğinin artmasının çocukların iyilik hali üzerinde olumlu etkileri olduğu ifade edilmektedir (Doğan, 2004; Doğan ve Yıldırım, 2006; Çağır ve Gürkan, 2010). Bireylerin iyilik halinin artmasıyla ya da mutlu hissetmeleriyle yılmazlık düzeylerinin de arttığı yönündeki araştırma sonuçlarından yola çıkılarak aile desteğinin hem dolaylı, hem doğrudan yılmazlığı arttıran bir faktör olduğu söylenebilir. Benzer şekilde yaşam doymu ile yılmazlık arasında da anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler olduğu araştırma sonuçlarıyla ortaya konmuştur (Oktan, 2008; Karataş ve Savi- Çakar, 2011; Baltacı ve Karataş, 2015). Bu konuda Huebner ve arkadaşlarının (2004) görüşleri dikkat çekmektedir. Araştırmacılar çocuğun algıladığı yaşam kalitesinin çocuk için psikolojik bir güç olduğunu, bunun da olumlu özelliklerin gelişimine neden olduğunu belirtmişlerdir. Suldo ve Huebner (2004) de Lazarus' un teorisinden yola çıkarak, yaşam doymu yüksek bireylerin stresli yaşam olaylarıyla karşı karşıya kaldıklarında yaşam doymu düşük bireylere göre daha az psikopatolojik belirtiler gösterme eğiliminde olduğunun ileri sürülebileceğini belirtmişlerdir. Yaşam doymu yüksek olan çocukların akademik performanslarının ve kişisel işlevlerinin de yaşam doymu düşük olanlara göre daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Gilman ve Huebner, 2006). Benzer şekilde yüksek yaşam doyumuna sahip olan çocukların etkili problem çözdükleri ve stresli yaşam olaylarına karşı daha dirençli oldukları da ifade edilmektedir (Huebner ve ark., 2004). Ulaşılan araştırma sonuçlarından hareketle, buradaki araştırmada görüldüğü gibi yılmazlığın ana- baba tutumları ve yaşam doymuyla ilişkili bir özellik olduğu belirtilebilir.

Yaşamın günden güne zorlaşması; gelişimsel görevlerin fazlaşması, sosyal, akademik ve mesleki yaşantılarla ilgili problemlerin her geçen gün karmaşıklaşması dolayısıyla bireylerin zorluklar karşısında mücadele edebilme özelliğine sahip olması çok önemlidir. Bu gereklilik dolayısıyla bireylerin özellikle de gelişimin en yoğun olduğu çocukluk ve ergenlik dönemine ilişkin özelliklerinin incelenmesi, yılmazlıkla ilişkili olan diğer özelliklerin araştırılması büyük bir önem arz etmektedir. Araştırmacıların yılmazlığın nasıl geliştirilebileceği üzerinde daha çok eğilmesi önemlidir. Ek olarak; yılmazlık gelişim süreci içinde kazanılan çok boyutlu bir özellik olduğundan bu konuda yapılan kesitsel çalışmalar kadar boylamsal araştırmaların da yılmazlığın doğasına ışık tutabileceği ve yılmazlığın nasıl geliştirilebileceğine ilişkin önemli bilgiler sağlayabileceği düşünülmektedir. Işık (2016) ın Türkiye'de yılmazlıkla ilgili araştırmaları incelediği meta analiz çalışması yılmazlıkla ilgili araştırmaların sınırlı olduğunu; özellikle de ana baba tutumu ile yılmazlık ilişkisinin yeterince araştırılmadığını göstermektedir. Bu nedenle yılmazlık ile ilgili daha fazla sayıda araştırmaya gerek duyulduğu düşünülmektedir.

Yılmazlığın gelişiminde dışsal koruyucu faktörler olan okul ve arkadaş desteği ile algılanan aile desteği (Arastaman ve Balcı, 2013) gibi faktörler açısından okul yönetimlerinin, öğretmenlerin ve ailelerin bu konudaki rolleri noktasında bilinçlenmeleri önemlidir. Ailelerin ve öğretmenlerin en çok yakındığı konulardan birisi de; öğrencilerin sosyal veya akademik problemleri çözme konusunda iç kontrollerini devreye sokarak azimli ve sebatkar davranmamaları, sonuca ulaşma konusunda yeterince gayretli olamamalarıdır. Bu ortak sorundan yola çıkarak yılmazlığın geliştirilmesi konusunda ailelere ve eğitimcilerin nasıl bir yaklaşım benimsemesi gerektiği konusunda farkındalık ve bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir, ebeveynlerin çocuklarının stres ve gerginliklerini arttıracak, diğer bir deyişle çocuklarına negatif tutumlarda bulunmaları, kendi çocuklarının yeterince çalışmadığını, arkadaşları kadar başarılı

olamadıklarını, diğer arkadaşları gibi başarılı olamadıkları, beceremedikleri şeklinde yaklaşımda bulunmaları ergenlerin streslerini azaltmaz artırır. Bu nedenle, ailelerle de çocuklarının yaşadıklarına empati duygusu ile yaklaşmasını sağlayacak uygulamalar yapılması gerekir. Bunun için ailelere okul ortamında grupla danışma oturumu yapılmalıdır. Eğitimin en güncel ve diğer sorunlara da kaynaklık eden sorunlarından birisinin bu konu olduğu düşünüldüğünde, daha kapsamlı çalışmalar, Avrupa birliği destekli projelerin geliştirilmesi uygun olabilir. Bununla birlikte, bakanlık ölçeğinde öğretmenlerin bu konuda projeler geliştirmesi için yarışmalar düzenlenerek bu konunun önemi vurgulanabilir. Ayrıca yurtdışındaki eğitim kurumları ile iş birliği yapılması, ortak projeler geliştirilmesi, gençler ve aileler için önemli gelişimlere katkısı olabilir. Araştırmacılar tarafından yılmazlığı geliştirmeye yönelik eğitim programları geliştirilebilir. Bu doğrultuda okullarda çalışan psikolojik danışmanlar tarafından öğrencilerin yılmazlık düzeylerini arttırmayı hedefleyen eğitim programları uygulanabilir, grup çalışmaları yapılabilir.

Yılmazlık kadar önemli bir diğer konuda, gençlerin yaşam doyumudur. Yaşamından memnun olan, iyi oluş düzeyi yüksek olan insanların üretme enerjisine sahip olduğu düşünüldüğünde gençlerin ya da bir toplumu oluşturan bireylerin yaşam doyumlarının arttırılmaya çalışılması önemlidir. Bu konuda yapılmış çok sayıda araştırmaya daha fazla sayıda farklı değişkenlerle yapılmış araştırmaların eklenmesi önemlidir. Ancak daha önemli bir konu da araştırma sonuçlarının ilgili kurumlar tarafından değerlendirilmesi, uygulamada gençlerin yaşam doyumlarını arttırmaya yönelik önlemler alınmasıdır. Bu konuda eğitim yöneticileri, eğitimciler ve aileler bilinçlendirilmelidir. Ek olarak yine okullarda çalışan psikolojik danışmanlar tarafından gençlerin yaşam doyumlarını destekleyecek sosyal etkinliklere yönlendirilmesi, hobiler edinmelerinin sağlanması önemlidir. Bu yolla ilgili ve yetenekli olduğu alanları tespit ederek o alana eğilen gencin, mutlu olacağı ve yaşamdan aldığı doyumun arttıracağı düşünülmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Arastaman, G. ve Balcı, A. (2013). Lise öğrencilerinin yılmazlık algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 915-928.
- Arygle, M. (1994). *The psychology of happiness*. (4th ed). London: Routledge.
- Avşaroğlu S, Deniz M.E ve Kahraman A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumunu, iş doyumunu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 115-129.
- Aypay, A. & Eryılmaz, A. (2011). Relationships of high school student's subjective well-being and school burnout. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(1), 181-199.
- Baltacı, H. Ş. ve Karataş, Z. (2015). Perceived Social Support, Depression and Life Satisfaction as a Predictor of the resilience of secondary School Students: The Case of Burdur. *Euraian Journal of Educational Research*, 60 (111-130).
- Baumrind, D. (1966). The effects of authoritative parental control on child behaviors, *Child Development*, 37,887- 907.
- Baumrind, D. (1991). Effective parenting during the early adolescent transition. *Family Transition*. 2(1), 1.
- Bonanno, G. A. (2004). Loss, trauma and human resilience. have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events. *American Psychological Association*, 59(1), 20-28.
- Bonanno, G. A. (2014). Beyond resilience and PTSD: Mapping the heterogeneity of responses to potential trauma. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice and Policy*. 4(1), 74-83.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.

- Cenkseven, Ö. F., ve Sarı, M. (2009). The quality of school life and burnout as predictors of subjective wellbeing among teachers. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(3), 1223-1235.
- Chang, L., Chang, C., Stewart, S.M., & Au, E. (2003). Life satisfaction, self concept, and family relations in Chinese adolescents and children. *International Journal of Behavioral Development*, 27, 182-189.
- Chow, H. P. H. (2005). Life satisfaction among university students in a Canadian Prairie City: A multivariate Analysis. *Social Indicators Research*, 70, 139-150.
- Cirihlioglu, F.G., (2006). *Üniversite öğrencilerinde utanç eğilimi, dini yönelimler, benlik kurguları ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, D. Y., Garipağaoğlu, Ç. ve Tosun, Ü. (2014). Analysis of the relationship between the resiliency level and problem solving skills of university students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 114, 673-680.
- Çağır, G. ve Gürgân, U. (2010). Lise ve üniversite öğrencilerinin problemleri internet kullanım düzeyleri ile algılanan iyilik halleri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24) 70-85.
- Çakar, S. F., Karataş, Z. ve Çakır, M. A. (2014). Yetişkin yılmazlık ölçeği: Türk kültürüne uyarlanması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 22-39.
- Çakmen, F. O. (2004). *İlkokul üç, dört ve beşinci sınıf öğrencilerinin bağımlılık eğilimleri ve anne-babalarının tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çam, Z. ve Artar, M. (2014). Ergenlikte yaşam doymu: Okul türleri bağlamında bir inceleme. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 23-46.
- Çam, Z., Deniz, K. Z. ve Kurnaz, A. (2014). School burnout: Testing a structural equation model based on perceived social support, perfectionism and stress variables. *Education and Science*, 39(173), 310-325.
- Çelik, E. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin yılmazlık özelliklerinin duygusal dışavurum açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 221-236.
- Çivitçi, A. (2009). İlköğretim öğrencilerinde yaşam doymu: Bazı kişisel ve ailesel özelliklerin rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII (1), 29-52.
- Dayıoğlu, B. (2008). *Üniversite giriş sınavına hazırlanan adaylarda psikolojik sağlamlık: Öğrenilmiş güçlülük, algılanan sosyal destek ve cinsiyetin rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DeVellis, R. (2017). *Ölçek Geliştirme Kuram ve Uygulamalar*. Tarık Totan (Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Dew, T. & Huebner, E. S. (1994). Adolescent' perceived quality of life: An exploratory investigation. *Journal of School Psychology*, 32(2), 185-199.
- Diener, E. Emmons, R. A. Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal Of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Dilmaç, B. ve Ekşi, H. (2008). Meslek yüksek okullarında öğrenim gören öğrencilerin yaşam doymaları ve benlik saygılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 279-287.
- Doğan, T. (2004). *Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, T. ve Yıldırım, İ. (2006). Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin "arkadaşlık" ve "sevgi" boyutlarının incelenmesi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 24, 77-86.
- Doğan, T. (2015). Kısa Psikolojik sağlamlık ölçeğinin Türkçe uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.

- Dökmen, Ü. (1996). *İletişim çatışmaları ve empati*. (4. Baskı). İstanbul, Sistem Yayıncılık.
- Eldeleklioğlu, J. (1996). *Karar stratejileri ile ana baba tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gilman, R. & Huebner, E. S. (2006). Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 293-301.
- Gizir, C. A. (2004). Akademik sağlamlılık: Yoksulluk içindeki sekizinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına katkıda bulunan koruyucu faktörlerin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Gizir C. A., Aydın G. (2006). Psikolojik sağlamlık ve ergen gelişim ölçeğinin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk PDR Dergisi*, 26, 87-99.
- Gökden-Kaya, N. (2007). *Yatılı ilköğretim bölge okulu ikinci kademe öğrencilerinde sağlamlığın içsel faktörlerini yordamada benlik saygısı, umut ve dışsal faktörlerin rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gün, Z. ve Bayraktar, F. (2008). Türkiye'de iç göçün ergenlerin uyumundaki rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19, 167-176.
- Günay, G. ve Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153(153).
- Gündaş, A. ve Koçak, R. (2015). Lise öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak benlik kurgusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 795-802.
- Gündoğar, D., Gül, S., Uskun, E., Demirci, S. ve Keçeci, D. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 10, 14-20.
- Gürhan, C.A. (2006). Yılmazlık ölçeği: Ölçek geliştirme: Güvenirlik ve Geçerlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 45-74.
- Gürhan, U. ve Dursun, H.S. (2013). The relationship between depression and resilience. In A. Drujinin, Z. Kostova, I. Sharuhove E. Atasoy (Eds.), *The science and education at the beginning of the 21st Century in Turkey*, 1, 584-608. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.
- Gürhan, U. (2014). Üniversite öğrencilerinin yılmazlık ve iyilik halinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 9(1), 18-35.
- Hart, D., Hofmann, V., Edelstein, W., & Keller, M. (1997). "The Relation of Childhood Personality Types to Adolescent Behavior and Development: A Longitudinal Study of Icelandic Children" [Elektronik Version]. *Developmental Psychology*, 33 (2), 195-205.
- Henderson, N., & Milstein, M. (1996). Resiliency in schools. *Thousand Oaks, CA: Corwin*.
- Henry, C. S. (1994). Family system characteristics, parental behaviors and adolescent family life satisfaction. *Family Relations*, 43, 4, 447-455.
- Higgins, G. O. C. (1994). *Resilient adults: Overcoming a cruel past*. Jossey-Bass.
- Hintikka, J. (2001). Religious attendance and life satisfaction in the Finish general population. *Journal of Psychology and Theology*, 29 (2), 158.
- Huebner, E. S. , Suldo, S. M., Smith, L. C. & McKnight (2004). Life satisfaction in children and youth: Empirical foundations for school psychologist. *Psychology in the Schools*, 41(1), 81-93.
- Huebner, E. S., & Gilman, R. (2006). Students who like and dislike school. *Applied Research in Quality of Life*, 1(2), 139-150.
- Işık, Ş. (2016). Türkiye'de kendini toplama gücü konusunda yapılmış araştırmaların incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(45), 65-76.
- Jew, C. L., Green, K. E., & Kroger, J. (1999). "Development and validation of a measure of resiliency" [Elektronik Version]. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 32, 75-89.

- Johns, E. S. (2005). *Student achievement, risk and resiliency in elementary schools*. Unpublished doctoral dissertation, Wayne State University, Detroit.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural equation modeling with the SIMPLIS command language*. Scientific Software International.
- Kararırmak, Ö. (2006) Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk PDR Dergisi*, 26, 129-142.
- Kararırmak, Ö. (2007). *Investigation of personal qualities contributing to psychological resilience among earthquake survivors: A model testing study*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Karataş, Z. ve Savi Çakar, F. (2011). Self-esteem and hopelessness, and resiliency: An exploratory study of adolescents in Turkey. *International Education Studies*, 4(4), 84–91.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Krovetz, M. L. (1999). *Fostering Resiliency: Expecting All Students to Use Their Minds and Hearts Well*. California: Corwin Press Inc.
- Kurdek, L. A., & Fine, M. A. (1994). Family Acceptance and Family Control as Predictors of Adjustment in Young Adolescents: Linear, Curvilinear or Interactive Effects. *Child Development*, 65(4), 1137-1146.
- Kuzgun, Y. (1973). Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5, (1), 162-178.
- Leung, J. P. & Leung, K. (1992). Life satisfaction, self concept and relationship with parents in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 21, 653-665.
- Luthar, S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543–562.
- Macias, G. A. (2007). *Resiliency Despite Poverty in Childhood: A Review of the Literature* (Doctoral dissertation, Alliant International University, California School of Professional Psychology, San Diego).
- Malkoç, A. ve Yalçın, İ. (2015). Üniversite öğrencilerinde psikolojik dayanıklılık, sosyal destek, başa çıkma ve iyi-oluş arasındaki ilişkiler. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5(43), 35-43.
- Masten, A. S., Best, K. M., & Garmezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and psychopathology*, 2(4), 425-444.
- McFarlane, A. H., Bellisimo, A. & Norman, G. R. (1995). Family structure, family functioning and adolescent well-being: The transcendent influence of parental style. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36(5). 847-864.
- Moller, V. (1996). Life satisfaction and expectations for the future in sample of university students: A research note. *South African Journal of Sociology*, 27 (1), 109-125.
- Oktan, V. (2008). *Üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Onat, G. (2010). *Demokratik ve otoriter olarak algılanan ana baba tutumlarının lise birinci sınıf öğrencilerinin yılmazlık düzeyine etkilerinin araştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öğülmüş, S. (2001). *Bir kişilik özelliği olarak yılmazlık*. 1. Ulusal çocuk ve suç sempozyumu: Nedenler ve önleme çalışmaları. Ankara, 29-30 Mart 2001.
- Öngen, B. ve Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, (48), 1-18.

- Öz, F. ve Yılmaz, E. B. (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Psikolojik sağlamlık. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 82-89.
- Özbay, Y. (2013). Aile Yılmazlığı: Bir engele rağmen birlikte güçlenen aile. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 13 (31). 130.146.
- Özcan, B. (2005). *Anne babaları boşanmış ve anne babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özer, E. J., Best, S. R., Lipsey, T. L., & Weiss, D. S. (2003). Predictors of posttraumatic stress disorder and symptoms in adults: A metaanalysis. *Psychological Bulletin*, 129, 52–71.
- Polat, S. (1986). *Ana baba tutumlarının çocukların öğrenilmiş çaresizlik düzeyine etkisi*.Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pavot,W.,& Diener, E. (1993). The affective and cognitive context of self reported measures of subjective well-being. *Social Indicators Research*, 28, 1-20.
- Rioli, L., Savicki, V., & Cepani, A. (2002). Resilience in the face of catastrophe: Optimism, personality, and coping in the Kosovo crisis. *Journal of applied social psychology*, 32(8), 1604-1627.
- Sahranç, Ü. (2007). *Stres kontrolü, genel özyeterlik, durumluk kaygı ve yaşam doyumuyla ilişkili bir akış modeli*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sastre, M. T. M. & Ferriere, G. (2000). Family Decline and the subjective well-being og adolescent. *Social Indicators Research*, 49(1), 49-82.
- Savi-Cakar, F. & Karatas, Z. (2011). Ergenlerin yilmazlik duzeyleri ile algiladiklari sosyal destek arasindaki iliski [The relationship between the resilience level of adolescents and perceived social support]. *Cagdas Egitim Dergisi*, 36(387), 12– 20.
- Seligson, J.L., Huebner, E.S., & Valois, R.F. (2003). Preliminary validation of the brief multidimensional students' life satisfaction scale (BMSLSS). *SocialIndicators Research*, 61, 121-145.
- Serbest, S. (2010). The influence of the university students' perceived paternal and maternal acceptance, father involvement and depressive symptoms on their resiliency. Unpublished masters' thesis. Boğaziçi University, İstanbul.
- Seydooğulları, Ü. S., Arıdağ, Ç. N. ve Koç, M. (2014). Lise öğrencilerinin ahlaki yargı yeteneklerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 47(2), 21-40.
- Sezer, Ö. ve Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin ana baba tutumları ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (3), 743-758.
- Shek, D. T. L. (1999). Parenting characteristics and adolescent psychological well-being: A longitudinal study in a Chinese context. *Genetic, Social and General Psychology Monographs*, 125 (1), 27-55.
- Sipahioğlu, Ö. (2008). Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Suldo, S. M. & Huebner, E. S. (2004). Does life satşsfaction modersate the effects of stressful life events on psychopatholhlogical beavior durind adolescence? *School Psychology Quarterly*, 19 (2), 93-105.
- Suldo, S. M. & Huebner, E. S. (2004). The role of life satisfaction in the relationship between authoritative parenting dimensions and adolescent problem behaviour. *Social indicators research*, 66, 165-195.
- Suldo, S.M. & Huebner, E.S. (2006). Is extretimely high life satisfaction during adolescence advantageous?*Social Indicators Research*, 78, 179-203.
- Şenol, S. (2006). *Çocuk ve gençlik ruh sağlığı*, Ankara: HYB Yayıncılık.

- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (1996). *Using multivariate statistics* (3. Ed.). New York: Harpercollins Publishers.
- Taşgın E., ve Çetin F. Ç. (2006) Ergenlerde major depresyon: Risk Etkenleri, koruyucu etkenler ve dayanıklılık. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi*, 13, 87-94.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinde kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 297-306.
- Terzi, Ş. (2009). Kendini toparlama gücü ölçeğinin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, III (26), 77-86.
- Tuzgöl-Dost, M. (2006). Subjective well- being among university students. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 188-197.
- Tuzgöl- Dost, M. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumlarının bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (22), 132-143.
- Vitale, M. G. (2001). *The relationship between religiosity and life satisfaction in university students as measured by social support*. Unpublished doktora tezi, School of Professional Psychology, Chicago.
- Walsh, F. (2006). Strengthening family resilience, 2nd edn. New York: Guilford.
- Werner, E. E. (1993). Risk, resilience and recovery: Perspectives from the kauai longitudinal study. *Development And Psychopathology*, 5, 503-503.
- Yetim, Ü. (1993). Life satisfaction: A study based on the organization of personal projects. *Social Indicator Research*, 29 (3), 277-289.
- Yılmaz, H. ve Sipahioğlu, Ö. (2012). Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 11(4), 927-94.
- Young, M. H. & Miller, B. C. (1995). The effect of parental supportive behaviors on life satisfaction of adolescent offspring. *Journal of Marriage and Family*, 57 (3).

EXTENDED ABSTRACT

Throughout their lives, people encounter many difficult life events. Studies have put forward that the reactions of individuals to difficult life events or risky situations are rather different from each other. Some fall weak against these difficulties and have difficulty in standing up again; some are strong enough to show the strength to pull themselves together by fighting against an obstacle. The struggle, resisting against difficulties and self-betterment dimension of this different posture that is explained through personal characteristics and environmental conditions that differ according to the individuals was defined as “resilience”. Features such as being optimist, extrovert, open to new experiences, showing empathy, and creative are among the most important personal characteristics of resilient individuals. According to the results of the studies that examine the relationship between life satisfaction and resilience, which is one of the positive psychological terms in the literature, individuals who display resilient behaviors also have high life satisfaction levels.

Life satisfaction refers to the individual’s self-perception concerning the extent to which they are satisfied when their life is evaluated. It is considered that it is important for adolescents to feel happy and be satisfied with their life during their high school years during which they make crucial selections, take serious decisions such as professional choice, the students gain self-awareness and where important processes take place in investing for their personality. In addition, adolescence also brings about developmental problems such as conflict with the family and desire for independence. Along with these problems, another hardship that the students need to overcome is the university entrance exam which they take at the final year of high school and which achievement is perceived as vital for the adolescents’ future. Future anxiety, the stress while getting prepared for the exam, feeling obliged to pass the exam due to the expectation of the family and surrounding and the difficulties of adolescence hamper the coping skills of the adolescent and pose a risk for their life satisfaction. Life satisfaction is crucial for adolescents in coping with all these difficulties. Thus, parental attitudes should be examined with regards

to the adolescents' relationship with life satisfaction. When personal and environmental protective factors are considered in the development of the resilience behavior, the attitudes that the family displays towards the child is thought to have a crucial effect.

The general purpose of this study is to examine whether or not there is a relationship between the parental attitudes that high school students perceive and life satisfaction and resilience. In addition, whether or not the life satisfaction and resilience levels of high school students differ with respect to gender and perceived academic achievement was also examined. Also whether or not parental attitude and life satisfaction prediction of resilience. It is considered that it is crucial to investigate this subject due to the low number of research carried out in Turkey that examine life satisfaction levels of high school students and which investigate life satisfaction and resilience levels with respect to the parental attitudes. The study sample consisted of 679 students studying in various high schools in İstanbul and Kocaeli. The Personal Information Form, Satisfaction with Life Scale, Resilience Scale and Parental Attitude Scale were used as the data collections instruments in the study.

According to the study results, there are various significant relationships between parental attitudes and life satisfaction. There were positive significant relationships observed between democratic parental attitudes and life satisfaction; and negative significant relationships between authoritarian and protective parental attitudes and life satisfaction. In other words, while democratic parental attitudes increase life satisfaction, it was observed that protective and authoritarian parental attitudes negatively affect the life satisfaction levels of the adolescents in the study group. In addition, the study put forward that life satisfaction levels of the students did not differ with respect to gender. It was observed that the life satisfaction levels of students with low achievement perceptions are significantly lower than the students with good and very good achievement perceptions; similarly, life satisfaction levels of students with an achievement perception below medium are significantly lower than the students with good and very good achievement perceptions. According to another study finding, resilience scores of the students do not significantly differ with respect to gender. In other words, no difference was observed in the resilience levels of female and male students. Parental attitude and life satisfaction predict resilience at a significant level.

Another finding of the study underlines that student resilience levels differ according to perceived academic achievement. Thus; resilience scores of students who perceive their academic achievement below medium, medium, good and very good are significantly higher than the resilience scores of students who perceive their academic achievement low; similarly, resilience scores of the students who perceive their academic achievement at good level are significantly higher than the students who perceive their academic achievement at medium level. Parental attitude and life satisfaction predict resilience at a significant level. It is crucial to examine the characteristics of individuals especially during childhood and adolescence, in which development takes place mostly, and to investigate other features that are related to resilience. It is important for researchers to dwell more on how to improve resilience and examine it through experimental studies. Also; because resilience is a multidimensional feature that is acquired during the development period, it is considered that cross-sectional along with longitudinal studies will shed light on the nature of resilience and offer significant information on how to develop resilience.

One other subject as crucial as resilience is life satisfaction of teenagers. When it is considered that individuals who are satisfied with their life and who have a high level of well-being embrace the energy to produce, it is important to strive to increase the life satisfaction levels of teenagers and other individuals who constitute the society. Study results should be evaluated by experts and measures should be taken in practice so as to increase life satisfaction levels of teenagers. Education administrators, educators and families should be informed on this issue.